

مدارس علمیه

پیشینه مکتب خانه‌ها، مدارس علمیه به حدود چهار قرن می‌رسد. صدها عالم برجسته شیعه نخست در این مراکز علمی رشد کردند تا قدم به شاهراه دانش گذارند، مدارس همچون:

- مدرسه علمیه مریم بیگم صفوی (علوی)
- مدرسه علمیه میرباقری (باقرالعلوم)
- مدرسه علمیه حضرت ولی عصر (ع) (مهديه)

خاندان خوانساری

۱. آقا حسین خوانساری.

وی از برجسته‌ترین دانشوران این خاندان، بلکه سرآمد بسیاری از دانشمندان اسلامی و شیعی است.

وی، استاد فصلای عصر خود بود، علمای این عصر و عصر بعدی، اکثری واسطه یا با واسطه شاگرد او بوده و به این شاگردی مباحث می‌نموده‌اند.

آقا حسین در سال ۱۰۱۶ هـ. ق در خوانسار دیده به جهان گشود و به سال ۱۰۹۸ یا ۱۰۹۹ چشم از جهان بست. و در تخت فولاد اصفهان، نزدیک قبر بابا رکن‌الدین مدفون شد. پس از دفن، شاه سلیمان بقعه‌ای عالی بر روی او بنا کرد که اکنون جزء آثار باستانی و زیبای اصفهان است.

وی از محضر استادانی مانند: میرفندرسکی، ملا محمد تقی مجلسی اول، میرزا رفیع‌الدین نائینی صاحب حاشیه اصول کافی، ملا حیدر خوانساری صاحب زیده التصانیف و خلیفه سلطان نویسنده کتاب حاشیه معالم، بهره برد. از حوزه درسی وی دانشمندان بسیاری برخاستند، در کتاب دانشمندان خوانسار نام شصت نفر از آنان یاد شده است افرادی مانند:

۱. میرزا عبدا... افندی، نویسنده کتاب «ریاض العلماء».
 ۲. میرزا علی رضا تجلی، نویسنده حاشیه بر حاشیه ملا عبدا... یزدی در منطق.
 ۳. علامه مجلسی، نویسنده «بحار الانوار».
 ۴. سید نعمت... جزایری، نویسنده «اتوار نعمانیه».
 ۵. آقا جمال خوانساری، نویسنده کتاب‌های «حاشیه شرح لمعه»، «شرح غرر الحکم» و...
 ۶. آقارضی خوانساری، نویسنده کتاب مائده سماویه.
- ... و
آثار علمی بسیار و ارجمندی از آن استاد بزرگ به جلی مانده است.
... و

۲. آقا جمال خوانساری

فرزند بزرگ آقا حسین خوانساری ریاست تدریس حوزه اصفهان را داشت، در فضل و کمال معروف و در علم حکمت و کلام و اصول و فقه دانا بود. در بسیاری از فنون شرعی و علوم عقلی و نقلی برترین بود. به سال ۱۱۲۲ هـ. ق وفات یافت و در

گزارشی از

کنگره بزرگداشت

محققان خوانساری

شهرستان خوانسار، با مساحت ۸۹۲ کیلومتر مربع، در شمال غرب، استان اصفهان واقع شده است. از شمال و شرق به گلپایگان و از سمت جنوب و غرب به فریدن (داران) منتهی می‌گردد. در سرشماری سال ۱۳۶۵، دارای ۲۷ آبادی و حدود چهار هزار نفر جمعیت بوده است.

این شهر کوچک و کوهستانی با آب و هوای خوشگوار و سازگار، باغات فراوان و دلگشا، از دیرباز مهد پرورش دانشوران و هنرمندان بوده است.

در کتاب‌های تراجم و شرح حال علما، نام صدها نفر از دانشمندان و فرزندان خوانسار دیده می‌شود. حدود صد نفر شاعر و صد نفر خوشنویس ممتاز نشان از روق هنر و فرهنگ در این دیار می‌دهد. اما در این میان خاندان محقق خوانساری جلوه‌ای دیگر دارد.

بنیادهای مذهبی خوانسار

زیارتگاه امام‌زاده احمد (ع)، از نوادگان امام علی نقی (ع) که در میان مردم به شاهزاده عبدا... شهرت دارد، در جنوب شهر خوانسار، کنار رودخانه واقع شده است. علمای بزرگ و نامی شیعه که از این دیار برخاسته‌اند مانند: آیتا... حاج سید محمد تقی خوانساری، حاج سید احمد خوانساری و حاج آقا حسین علوی (ره) این امام‌زاده جلیل‌القدر را واجب‌التعظیم یاد کرده‌اند.

بقعه پدر در تخت فولاد مدفون شد.
از آثار علمی بسیار گرانبار و ارجمند در فنون و علوم گوناگون
بازبان فارسی و عربی از او برجای مانده است.

۳. آقارضی خوانساری

وی که از برادرش آقاجمال کوچکتر بوده در سال ۱۱۱۳ پیش
از آقاجمال وفات یافته است و در همان بقعه پدر مدفون شده است.
وی نیز دانشوری فاضل، هوشمند، همدرس برادر و شاگرد پدرش
آقاحسین خوانساری و دانی اش محقق خوانساری بود.

خاندان خوانساری و ترویج عمومی دین

با آن که محقق خوانساری و فرزندان دانشمندش در مرتبه
بالای دانش و بر کرسی عالی تکیه زده بودند اما سعی
داشتند فرهنگ دینی را همگانی کرده و به زبان ساده و فارسی
ترجمه کنند. از این روی با چنان مقام علمی که داشتند از ترجمه
و شرح متون دینی و روایی غافل نبودند.
فرزندان محقق خوانساری یعنی: آقاجمال و آقارضی در
سرعت بخشیدن به نهضت ترجمه حدیث در عصر صفوی سهم
بزرگی داشتند، زیرا این دو برادر ده اثر حدیثی را در حجم حدود
۱۵ جلد به فارسی برگرداندند و نیز برخی از آنها (مانند غررالحکم)
را در شش جلد، شرح کردند. از این روی خدمت بزرگی به فارسی
زبانان و ترویج معارف دینی به زبان فارسی داشتند. آثاری
همچون:

۱. شرح و ترجمه «غررالحکم»
۲. ترجمه «الفصول المختاره»
۳. ترجمه «مفتاح الفلاح»
۴. شرح و ترجمه «دعای صباح»
۵. شرح و ترجمه احادیث طینت.
۶. ترجمه داستان طرمح.
۷. ترجمه «صحیفه سجادیه».
۸. شرح و ترجمه حدیث حماد.
۹. ترجمه و شرح حدیث بیضه.
۱۰. ترجمه «نهج الحق».

شخصیت علمی آقاجمال و آقارضی بر کسی پوشیده نیست.
زیرا این دو بزرگوار کتابهای شرح لمعه، حاشیه خفزی شفا،
شرح تجرید، لمعه و دروس شهید اول را شرح و حاشیه کرده اند.

اجلاس کنگره بزرگداشت محققان خوانساری

صبح روز سه شنبه، ۳۰ شهریور ماه سال ۱۳۷۸، نخستین
جلسه کنگره، در دانشگاه قم، تالار شیخ مفید آغاز به کار کرده و
در ابتدا پیام مقام معظم رهبری، توسط آیتا... استادی قرائت
گردید.

بسم... الرحمن الرحیم

سنت حسنه تجلیل از چهره های علمی و برجسته تاریخ
شیعه باید یکی از با برکت ترین و مفیدترین سنت هادر این
مقوله ها به شمار آید. حقیقت آن است که در بخش هایی از
تاریخ پر بار فرهنگ و علوم اسلامی، شخصیت های بزرگ و مؤثری
بوده اند که نسل کنونی فرهنگ کشور بایاد و نام آنها آشنا نیست
و از آثار علمی و ثمرات اندیشه بلند آنان بهره شایسته نمی برند.
حوزه های علمی شیعه چه در دوره رونق حوزه علمیه نجف
و کربلا و چه پیش از آن در روزگار شکوفایی علمی و فرهنگی
اصفهان و برخی شهرهای دیگر، در دوران صفویه، مجموعه
بزرگی از فقهاء نامدار و فیلسوفان و متکلمان بزرگ را در خود
پرورش داده است، که هر یک از آنان می توانند برای جامعه علمی
امروز به خصوص فرزندان و علم جوان حوزه های علمیه الگو و
راهگشا و آموزنده باشند. ویژگی پرجاذبه این دانشمندان
گمنام، غالباً جامعیت آنان و برجستگی شگفت آورشان در علوم
گوناگون، مانند: فقه و فلسفه و تفسیر و علوم ریاضی و حتی شعر
و قلم است. این تفنن و تنوع در معلومات همچنان که از آثار
ذهنی و گستردگی حوزه های علمیه خبر می دهد، نمایانگر ذهن
خلاق و فکور بلند و استعداد وافر این بزرگان نیز هست.

بی شک در فهرست این ستارگان غالباً ناشناخته آسمان علم
و فرهنگ، خانواده جلیل خوانساری ها به ویژه محقق برجسته و
کم نظیر، مرحوم آقاحسین خوانساری و فرزند فقیه و وجیه و
بزرگوارش مرحوم آقاجمال خوانساری می باشد.

در عظمت و شأن مرحوم آقاحسین خوانساری همین بس
که ناموران بزرگی مانند وحید بهبهانی و شیخ انصاری از او با
عناوین محقق و استاد الكل فی الكل و امثال آن یاد کرده اند، او و
فرزندش حکیم و فقیه و اصولی و متکلم و ریاضی دان و محدث و
ادیب بوده اند و سهم وافر در شکوفایی و درخشش حوزه
فرهنگی و علمی اصفهان در دوران میانی و پایانی صفویه
داشته اند. اگر چه برخی از مؤلفات فقهی آنان در معرض استفاده
اهل فن بوده است، ولی مجموعه آثار آنان هرگز به صورت قابل
قبول در دسترس دانش پژوهان علوم اسلامی قرار نگرفته است،
برای مراسم تجلیل از این بزرگان می توان نام تیک و یاد مبارک
آنان را زنده کند و سعی آنان را در پیشرفت دانش و فرهنگ و
معرفت افرونی بخشد. رحمت خداوند بر آنان و بر احیاء کنندگان
نام بلند آنان، والسلام.

پس از قرائت پیام مقام معظم رهبری، آیتا... استادی دبیر
کمیته علمی کنگره گزارشی از تلاش های انجام شده در طی دو
سال ارائه داد که نشانگر تلاش قابل توجه اعضای کمیته جهت
نسخه یابی، تصحیح، تحقیق و چاپ و نشر آثار کنگره بود. سپس
احمدی مدیر کل فرهنگ و ارشاد اسلامی قم، ضمن خیر مقدم از
برنامه های کنگره گزارش داده و در پی آن آیتا... جوادی آملی
راجع به بعد فلسفی، دیدگاهها و مقایسه آنها با حکمت متعالیه

امامزاده احمد خوانسار

همت استاد بزرگ، علامه وحید بهبهانی و به همیاری و تلاش فراوان افرادی مانند محققان خوانساری، موج اخباریگری آرام گشته و عقل و منطق در خدمت اخبار و آیات قرآن کریم دانش دین را توانمند نمود.

بعد از ظهر، ساعت ۵ بدون تأخیر جلسه آغاز شد. حجت الاسلام سیداحمد حسینی که دو مقاله محققانه را در مجله «فقه، کاوشی نو در فقه اسلامی» تحت عنوان: «نگاهی به سبک اجتهادی محقق خوانساری و دیدگاههای ویژه محقق خوانساری در دانش اصول، به چاپ رسانده بود، راجع به جایگاه علمی محقق خوانساری سخنرانی کرد. وی با ارائه نمونه‌هایی که دانشوران پس از محقق تحت تأثیر اندیشه و کلام او بوده‌اند، سیطره علمی محقق خوانساری بر عصر خود و پس از عصر خود را تبیین کرد.

سیس حجت الاسلام علی دوانی، پیرامون زندگی محقق خوانساری و دو فرزندش سخنرانی کرد لازم به ذکر است. از حجت الاسلام دوانی شرح حال مفصلی درباره محققان خوانساری در ویژه‌نامه کیهان اندیشه به چاپ رسیده است.

با حضور حجت الاسلام سیدحسن خمینی در جمع شرکت کنندگان و قرائت گزارش مقاله حجت الاسلام علی اکبر ذاکری نشست ادامه یافته و در پایان حجت الاسلام والمسلمین، واعظزاده خراسانی از اعضای هیئت رئیسه به جمع بندی برنامه‌های روزاول کنگره پرداخته و اظهار داشت:

من نخست از این آقایان: (ذاکری و سیداحمد حسینی) که مقالات سودمندی تهیه کرده بودند تشکر می‌کنم. از مقام معظم رهبری که برای کنگره‌های علمی پیام‌های عالمانه و محققانه‌ای می‌دهند قدر دانی می‌کنم. چنان که برای کنگره شیخ مفید، ملاصدرا و... فرستادند. ایشان با اشرافی که بر علوم حوزوی مانند: علم رجال، تراجم، فقه و... دارند پیامشان موقعیت این عالمان بزرگ را در حوزه علمی اصفهان روشن می‌کند. از جناب آقای استادی مسؤول کمیته علمی کنگره تشکر می‌شود که در عرض حدود دو سال این همه کار تحقیقی و علمی کرده این همه اثر علمی را آماده و چاپ کرده‌اند. اینها کارهای ماندنی است. غالب کنگره‌ها تشریفاتشان بیشتر از ثمرات علمی آنهاست اما این اجلاس برعکس است.

از بیانات استاد آیتا... جوادی آملی باید تشکر کرد که جنبه‌های علمی محققان خوانساری را به ویژه در بعد فلسفی روشن ساختند. حقا که در دوره صفوی در تمام ابعاد علمی تحول ایجاد شده است. کارهای عمده حدیثی مانند بحار، وسائل الشیعه، وافیه، بحثهای رجالی و... در این دوره بوده است. دانشوران این دوره با بصیرت دیدند که نمی‌شود فلسفه، این سلاح علمی را کنار گذاشت. شیخ بهایی و شاگردانش قابل تقدیرند که در این دوره شکوفایی دادند. بر اساس بیانات استاد جوادی آملی، آقا حسین خوانساری و امثال ایشان کار فراوان کرده‌اند، گاه در یک موضوع پنج بار رساله‌ها رد و بدل شده است.

نخستین کسی که ملاصدرا را نقد کرد آقا حسین خوانساری است. این گونه بیانات مسایل نو و قابل توجهی بود.

(ملاصدرا و ابن سینا) سخنرانی خویش را ارائه فرمودند: ایشان محقق خوانساری، آقا حسین و فرزندش آقا جمال را مسلط و دانای بر مسایل حکمی دانست و در بررسی حاشیه‌ها و تعلیقات آن دو بزرگوار بر آثار ابن سینا ضمن بیان ویژگیهای حکمت مشائی (ابن سینا) و حکمت متعالیه (ملاصدرا) به بررسی و تحلیل و دیدگاههای آن دو پرداخت و امتیازات حکمت متعالیه را برشمرد.

پس از نفس و بازدید از نمایشگاههای جانبی، آیتا... جعفر سبحانی سخنرانی کرد.

وی نخست ادوار شکل‌گیری فقه شیعه را بر شمرده و به برخی از ویژگیهای این دوره‌ها اشاره کرد. سپس به سال‌های ۱۰۳۰ ه. ق. دوره ظهور اخباریگری پرداخت و ادامه این دوره را تا سال ۱۱۸۶ ق. که مرحوم محدث بحرانی در گذشت و محقق بهبهانی بر او نماز گذارد دانست. ایشان پس از شمارش ویژگیهای فکر اخباریگری در انکار حجیت ظواهر کتاب، حجیت عقل و حجیت اجماع احتیاط در شبهات حکمی، قطعیت حجیت اخبار کتب اربعه، جنبه‌های مثبت و آثار و پیامدهای منفی آن را بر شمرده، وی سپس اظهار داشت که بزرگانی قدبرافراشته و در مقابل اندیشه اخباریگری ایستادند، فقه شیعه و اجتهاد رازنده کرده و عقل را به میدان آوردند. از جمله این بزرگان محقق خوانساری آقا حسین و فرزندش آقا جمال را می‌توان بر شمرده. به

در بعد فقهی آقا حسین خوانساری جناب آقای سبحانی مطالب سودمندی ارائه دادند. مقدمه بحث ایشان که به موج اخباری گری اشاره داشت که همه فضاهای علمی را فرا گرفته بود و بسیاری از علمای بزرگ را تحت تأثیر داشت و نقش وحید بهیمنی و موضع ثابت آقا حسین خوانساری و... که این موج را خوابانند، بحث‌های ارزشمندی بود.

اجلاسیه روز نخست کنگره در قم با جمع‌بندی و سخنرانی حجت الاسلام والمسلمین واعظزاده خراسانی پایان یافته و مقرر گردید که میهمانان برای شرکت در اجلاسیه روز دوم که در اصفهان برپا می‌گشت راهی آن شهر شوند.

روز دوم کنگره در هتل عباسی اصفهان، در نوبت صبح برگزار گردید. پس از تلاوت آیاتی از قرآن کریم، حجت الاسلام دوانی پیرامون شرح حال و زندگی محققان خوانساری سخنرانی کرده و در مجموع مطالب روز گذشته را که در قم بیان داشته بود تکرار کرد! سپس آیت... استادی پیام مقام معظم رهبری را قرائت نموده و تذکراتی را ارائه داد. پس از پذیرایی دکتر مهدی دهباشی به بحث زمان پرداخته و نظریه مرحوم حاج آقا جمال را در این زمینه بررسی و مطالب قابل توجهی را در این باره ارائه داد. سخنران بعدی حجت الاسلام زمانی قمشاهی بود که ضمن بررسی دورساله مرحوم خوانساری رساله هیوط الحجور و رساله طفره، بحث جاذبه و سقوط اجسام را به صورت عالمانه‌ای ارائه داد.

میهمانان کنگره سپس راهی تخت فولاد شده و در تکیه خوانساری‌ها (بقعه العلماء) بر سر مرقد آقا حسین خوانساری و فرزندانش آقا جمال و آقارضا «ره» حضور یافتند.

اجلاس سومین روز کنگره بزرگداشت محققان خوانساری در شهر خوانسار

حضور جمع بسیاری از میهمانان در خوانسار و در روز سوم که در میان آنان دانشجویان سرشناس، برخی از مراجع تقلید، مدرسان سطوح عالی حوزه، پژوهشگران، نویسندگان و مسؤولان فرهنگی

بقعه محققان خوانساری

کشور دیده می‌شدند، نوید ارتش نشی گرانبار و سودمند در آخرین روز برگزاری کنگره می‌داد.

اجلاس روز سوم و تمامی برنامه‌ها، تدارکات و اقدامات گوناگون در حوزه علمیه بزرگ و باشکوه حضرت ولی عصر «عج» انجام می‌گرفت. دکتر عطاء... مهاجرانی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی که قرار بود در افتتاحیه روز نخست در قم حضور یابد و این وعده انجام نگرفته بود، از پگاه روز سوم وارد شهر خوانسار شده و پیش از آغاز جلسه در سالن حضور یافت.

در ابتدای جلسه باشکوه آیت... ابن‌الرضا با وجود کهولت سن و ضعف مزاج، به میهمانان خیرمقدم گفت. ایشان در دنباله کلام، از فضیلت علم و علما با خواندن آیات و روایاتی سخن گفته و یاد علمای بزرگوار خوانسار را گرامی داشت و از مقام علمی و معنوی آقا حسین و فرزندانش تجلیل کرد. پس از ایشان آیت... مکارم شیرازی سخنرانی خویش را ایراد نمودند.

ایشان نخست از اهمیت و شکوه این نشست تجلیل نموده و جایگاه علمی و معنوی خاندان محققان خوانساری را در جهان اسلام و حوزه‌های علمیه ستوده و با اشاره به سخنان مولی امیرالمؤمنین «ره» عظمت علم و دانش و عالمان دینی را توضیح داد. تأثیر اسلام در شکوفایی تمدن و فرهنگ غربی، ضرورت آشنا ساختن جوانان با پیشینه فرهنگی و غنای علمی خود و شناساندن علما و دانشوران اسلامی به نسل جدید از مطالب دیگری بود که برای زنده ساختن هویت اسلامی و نجات جوانان از خودباختگی در برابر غرب از سوی ایشان یادآور گردید.

پس از سخنرانی آیت... مکارم شیرازی و تنفس، جلسه با سخنرانی آیت... جوادی آملی به کار خود ادامه داد. ایشان نخست از تعامی دست اندر کاران و نیز میهمانان تشکر کرده و پس از آن به تناسب رساله‌ای از مجموعه رساله‌های آقا حسین خوانساری، راجع به علم الهی و اقسام علم بحث قابل توجهی راجع به علم اجمالی ارائه فرمودند. ایشان همچنین ضمن اشاره به جامعیت مرحوم خوانساری در علوم گوناگون و عظمت معنوی وی بر احیای فرهنگ دینی و ایرانی و تکیه کردن بر روی ارزشهای دینی یادآوری و این نکته که نباید گذاشت بین نسل جوان و امام «ره» فاصله بیفتد فرمودند که نباید کاری کرد که برخی در برابر دین قرار گیرند و سرنوشت انقلاب در اختیار به اصطلاح روشنفکران غیردینی قرار گیرد.

سپس دکتر عطاء... مهاجرانی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی سخنرانی خود را ایراد نموده و در آغاز سخن اظهار داشت: سیاست ویژه خودم را به محضر مقام معظم رهبری که به مناسبت برگزاری کنگره محققان خوانساری پیام ارزشمندی ارسال فرمودند تقدیم می‌دارم. همین گونه از دبیر کمیته علمی کنگره آیت... استادی که تلاش بسیاری در کمیته علمی جهت احیاء آثار داشتند باید سپاسگزاری کنم. این نخستین کنگره‌ای است که آثار آن پیش از اجلاسیه منتشر می‌شود و از حضور علما، اساتید، به ویژه آیت... مکارم شیرازی و استاد بزرگوار آیت... است.

جوادی آملی و نیز آیتا... ابن‌الرضا و فرزند گرامیشان و سایر دست‌اندرکاران کنگره سپاسگزاری و قدردانی می‌کنم. وظیفه ماست که جهت بزرگداشت رجال علمی و فرهنگی کشور چنین بزرگداشت‌هایی برپا کنیم. در شهریورماه، کنگره فیروزآبادی را داشتیم که برای برخی از خارجیان شرکت‌کننده، ایرانی بودن ایشان باعث شگفتی بود.

غناي فرهنگي، استقلال انقلابي ما اين ضرورت را براي ما دارد که جهت شناخت چهره‌های فقهی، اصولی، فرهنگی، فلسفی کشورمان اقدام کنیم. یاد نمی‌رود در اجلاس وزرای فرهنگ کشورهای اسلامی در مراکش (رباط) شرکت کردیم. در مقابل اجلاس، میدان بسیار بزرگی بود و پارک گسترده‌ای و بیمارستان عظیمی که همه به نام ابن‌سینا نامیده شده بود.

طرحی پیشنهاد دادیم و به تصویب شورای فرهنگ عمومی هم رسید که علمای درجه اول علمی و فرهنگی و دینی را شناسایی و تجلیل کنیم و هر روز را در تقویم به نام یکی از آنها اختصاص می‌دهیم، مانند روز علامه طباطبایی، روز فردوسی، روز ملاصدرا، روز ابن‌سینا، روز خیام، روز غزالی و... تاراهی پیدا کنیم برای شناخت بیشتر شخصیت‌های تراز اول علمی، این طرح و پیشنهاد در شورای عالی انقلاب فرهنگی هم به تصویب رسید.

وی با اشاره به گفتاری از حضرت آیتا... جوادی که مستند به فرمایش حضرت علی «ع» کرده بود یادآور شد که حضرت علی «ع» در قسمت دیگری از این روایت می‌فرماید: «...لم یستضیوا بنور العلم، ولم یلجاوا الی رکن وثیق...» کسانی که سرگردانند، دو ویژگی دارند:

مسجد و حسینیه عالمه خوانساری

۱. روشنایی دانش ندارند،
۲. از تکیه‌گاه معتبر و مستحکم محرومند.

مردم و جوانان ما به این دنیای دارند. به سخنی که عقول آنها را باز کند و قانع نماید. البته نه هر عقلی بلکه همان چیزی که در ملازمه عقل و شرع می‌گوییم مراد است. یعنی سخن ما به گونه‌ای باشد که به دیون جان آنها راه یابد. نسبت دین با ما، نسبت اکراه و تحمیل نیست، بلکه نسبت تمکین است چنان که در آیه شریفه ۵۶ سوره نور می‌خوانیم. دین ترس و تشویش را از بین می‌برد، ما باید به گونه‌ای از دین سخن بگوییم که باعث آرامش و اطمینان شوند آن که ترس و تشویش ایجاد کند.

در دوره اول مجلس به همراه اعضاء کمیسیون خارجی که خدمت امام «ره» رسیدیم، می‌فرمودند:

هنگامی که در قم درس اخلاق می‌گفتم، چون به جهنم آیات مربوط به آن اشاره می‌کردم می‌دیدم طلبه‌ها حالت بهت و دغدغه پیدا می‌کنند وقتی از بهشت می‌گفتم گریه می‌کردند. در صورتی که به طور معمول هنگامی که از عذاب و دوزخ سخن به میان می‌آید باید گریه کنند.

آری لطف خدا برتر از جرم و خطایی است که ما در زندگی انجام می‌دهیم. این نکته‌ای است که هر انسانی درمی‌یابد. چرا جوان ما سرگردان است؟ زیرا «لم یستضیوا بنور العلم» این جوان ما نور دانش را از چه کسی باید بگیرد. وی به مقام والای محقق خوانساری و تلاش‌های بسیار وی در امر تحصیل و فهم معارف اشاره کرد و چنین بزرگداشت‌هایی را ستود و یادآور شد که باید حضور دانشوران در همه نقاط بیشتر شود و همه جاشاهد تلاش علمی و آموزش عالمان وارسته باشیم.

با سخنرانی دکتر عطا... مهاجرانی نشست صبح روز سوم به پایان رسیده و نشست بعدازظهر که اختتامیه کنگره به شمار می‌آید، بعدازظهر با سخنرانی حجت‌الاسلام والمسلمین واعظزاده خراسانی آغاز گردید. ایشان اجازه‌نامه مفصل مجلسی اول را که بیش از ۱۵ صفحه است به فرزندش مجلسی دوم که معاصر آقا حسین خوانساری بوده مورد بررسی قرار داده و یادآور شد که این اجازه‌نامه بدون شک همان اجازه‌ای است که مجلسی اول به آقا حسین خوانساری داده است. لازم به یادآوری است که این اجازه‌نامه در آثار نشر یافته در کنگره هزاره شیخ طوسی در مجموعه مقالات عربی «ذکر الالقیه لشیخ الطوسی» چاپ شده است.

استاد واعظزاده سپس به شمارش ده امتیاز برای این اجازه‌نامه پرداخت و آنها را مورد بحث و بررسی قرارداد. پس از سخنرانی استاد واعظزاده، تعدادی از فرهیختگان و شعرا به شعرخوانی پرداخته و سروده‌های خویش را در وصف خوانسار و عالمان آن قرائت نمودند.

در پایان حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمد ابن‌الرضایکی از فضلا و مدرسین حوزه علمیه قم به نمایندگی از پدر ضمن خیرمقدم به حاضران و تشکر از برگزارکنندگان و دست‌اندرکاران، گزارشی اجمالی از روند برگزاری کنگره ارائه کرد.

در حاشیه کنگره بزرگداشت محققان خوانساری

اعضای ستاد بزرگداشت محققین خوانساری در شهریور ماه با مقام معظم رهبری دیدار کردند. در این دیدار، نخست آیت‌الله... استادی مسؤول کمیته علمی کنگره، گزارشی از فعالیت‌های علمی، پژوهشی و اجرایی ارائه نموده و سپس آیت‌الله... حاج سید مهدی ابن الرضا مسؤول حوزه علمیه حضرت ولی عصر «عج» خوانسار در خصوص فعالیت‌های انجام گرفته در خوانسار گزارش داد. در این دیدار مقام معظم رهبری ضمن قدردانی از برپاکنندگان کنگره، نسبت به مقام شامخ محقق خوانساری و دو فرزندش و نیز درباره ابعاد وجودی ایشان مطالب ارزنده‌ای بیان داشته و رهنمودهایی برای برگزاری پربارتر کنگره به دست‌اندرکاران ارائه فرمودند.

اعضاء ستاد کنگره را آیت‌الله... استادی، حجت‌الاسلام والمسلمین سید مهدی ابن الرضا، حجت‌الاسلام والمسلمین صالحی خوانساری (نماینده خوانسار و گلپایگان در مجلس شورای اسلامی)، آقای مسجدجامعی قائم مقام وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و مدیران کل ادارات فرهنگ و ارشاد اسلامی اصفهان و قم... تشکیل می‌دادند.

درباره چگونگی شکل‌گیری کنگره آیت‌الله... استادی دبیر علمی کنگره اظهار داشت:

حجت‌الاسلام والمسلمین حاج سید مهدی ابن الرضا از علمای خوانسار قدم اول و اصلی این کار را برداشتند. در سال ۱۳۷۶ با دعوت از وزیر ارشاد وقت، نماینده مردم خوانسار در مجلس شورای اسلامی و امام جمعه خوانسار، مسؤولان اداره کل ارشاد اصفهان و اینجانب در محضر پدر بزرگوارشان آیت‌الله... حاج سید محمد علی ابن الرضا در مدرسه علمیه حضرت ولی عصر «عج» جلسه‌ای تشکیل دادند. در آن جلسه مقرر شد با کمک مالی وزارت ارشاد این بزرگداشت در اوایل سال ۷۸ برگزار شود. در این دو سال بخشی از آثار آقا حسین خوانساری و فرزندان ایشان آقا جمال و آقازنی را چاپ کنیم. اینجانب به عنوان مسؤول علمی کنگره مشغول کار شدم.

شایان گفت است: از برجسته‌ترین کارهای این کنگره آثار تحقیق شده و چاپ گشته آن است که کار بسیار دشواری انجام گرفته است، زیرا آیت‌الله... استادی با حدود ده نفر همکار به کتابها، شرح حال‌ها و فهرست‌های فراوان مراجعه کرده تا آثار این بزرگواران را شناسایی کنند. پس از صرف ماهها وقت نسخه‌های یاد شده را جست‌وجو کرده و عکس گرفته‌اند.

در حاشیه کنگره به مناسبت یکصدمین سال تولد امام خمینی «ره» نمایشگاهی از آثار امام «ره» و آثاری که درباره آن حضرت نگاشته شده برپا شده بود. همین‌گونه نمایشگاهی از آثار خطی و چاپی محققان خوانساری و نیز نمایشگاه عکس علمای خوانساری در محل کنگره در معرض دید قرار داشت.

از سوی مدیر کل اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی قم وعده داده شده بود که با همت مسؤولین صدا و سیما، مرکز قم و مطبوعات استان برنامه‌های کنگره به خوبی منعکس شود و ویژه‌نامه‌هایی جهت انتشار سخنرانی‌ها، اخبار، رویدادها و فعالیت‌های جانبی نشر یابد که به این وعده‌ها عمل نشد.

ویژه‌نامه‌ای با عنوان «خدیو خرد» ویژه بزرگداشت محققان خوانساری تهیه و در روز افتتاح در قم توزیع گردید این ویژه‌نامه با قطع روزنامه‌ای در ۳۲ صفحه مطالب گوناگون و گزارش‌هایی از برگزاری کنگره در برداشت.

حجت‌اندرکاران برگزاری کنگره سعی کرده بودند از جنبه‌های تجملی و هزینه‌های اضافی دوری کنند، بر این اساس بودجه‌ای که از سوی وزارت ارشاد برای برگزاری کنگره اختصاص یافته بود صرف چاپ کتب و مجلات گردید.

یکی از تفاوت‌های این کنگره با سایر کنگره‌ها و بزرگداشت‌های مشابه را عدم فراخوانی مقاله می‌توان برشمرد از این روی هزینه‌ای جهت حق‌التالیف مقالات پرداخت نشده است. در عین حال از نشریات حوزوی دعوت شده که هر یک، شماره ویژه‌ای را به محققان خوانساری اختصاص دهند، بدین صورت اضافه بر آثار انتشار یافته از سوی کنگره شش مجله، یک یا دو شماره خود را به مقالات مربوط به محققان خوانساری اختصاص داده بودند که خوشبختانه پیش از روزهای برگزاری کنگره نشر یافتند. آخرین مجله فقه اهل‌البیت بود که

کم‌رنگ حوزه علمیه اصفهان تشکیل شد، طبق دستور جلسه قرار بود آیت‌ا... طاهری در اجلاس اصفهان سخنرانی کند که مجری جلسه اعلان کرد، ایشان به علت کسالت نمی‌توانند حضور پیدا کنند.

با آن که فرصتی برای سخنرانی آیت‌ا... استادی در نظر گرفته نشده بود اما ایشان پس از قرائت پیام مقام معظم رهبری گویا فرصت را خالی دیده و تذکرات سودمندی را یادآور شدند. هرچند که اجلاس روز دوم از رونق کمتری برخوردار بود اما اجلاس روز سوم در شهر خوانسار بسیار باشکوه و گرانبار برگزار شد. علما و فضایی قم، مشهد، تهران و سایر دعوت‌شدگان حضور فعال و جدی یافته بودند و همپای مردم با فرهنگ و متدین خوانسار، مسؤولین و اهل علم این دیار به ویژه خاندان محترم ابن‌الرضا که حوزه علمیه باشکوه حضرت ولی عصر «عج» را اداره می‌کنند بر رونق کنگره افزوده بودند. در حاشیه کنگره نمایشگاهی از طرف حوزه علمیه ولی عصر «عج» در خوانسار برگزار شده بود که شامل بخش‌های زیر بود.

۱. آثار خطی محققان خوانساری: آقا حسین و فرزندانش آقا جمال و آقارضا «ره».
۲. خطاطی‌های خطاطان خوانساری.
۳. عکس‌های علمای منطقه خوانسار.
۴. کتاب‌های نفیس و کهن علمی و حوزوی.
۵. ارائه آثار کنگره و برخی کتاب‌های مربوط به اصفهان جهت فروش.

حجت‌الاسلام رحمانی همدانی با قدردانی از بحث‌های سودمند کنگره نسبت به سخنرانی‌هایی که در ضمن نقد اخباریگری، کتب اربعه را شامل برخی از روایات ضعیف و غیرقابل اعتماد می‌شمرند اعتراض نموده و یادآور شد که از صیغ بحث‌های خوبی مطرح شد ولی مانسبت به کتب اربعه حساس هستیم. آقایان چرا این کتب را از اعتبار می‌اندازند و تضعیف می‌کنند؟! سود این کار به چه کسی می‌رسد. به جلد ۲۰ وسائل الشیعه مراجعه کنید ببینید چقدر مفصل درباره این کتب بحث کرده است.

در اجلاس بعد از ظهر روز نخست در قم خود را به دست شرکت‌کنندگان کنگره رساند، و جزء هدایای ارزشمند به دعوت‌شدگان قرار گرفت.

در اجلاس قم حضور بزرگان و علمای برجسته کم‌رنگ بود، با توجه به شهرت و جایگاه درجه اول محققان خوانساری در علوم حوزوی انتظار می‌رفت که حوزه پررونق قم استقبال بهتری بویژه از لحاظ تحقیق بعمل آورد. بعید می‌نماید دایر بودن دروس حوزه و اشتغال به دروس باعث گردیده باشد که اساتید برجسته حوزه نتوانند به طور فعال شرکت نمایند. در این کنگره نیز فضایی جوان حوزه پژوهش‌های عالمانه، ابتکاری و تحلیل‌های بدیع را از آراء، مبانی و آثار محققان خوانساری ارائه دادند. بیشترین بار تحقیق، تصحیح و تحلیل موجود در کتاب‌ها و آثار منتشره کنگره و مجله‌هایی که ویژه کنگره نشر یافته بود، بردوش فضایی جوان بود. نشست روز دوم کنگره در اصفهان با اندکی تأخیر و استقبال

بقعه محقق خوانساری و فرزندان

آثار انتشار یافته از سوی کنگره بزرگداشت محققان خوانساری

بی تردید تحقیق، تصحیح و نشر شایسته آثار بزرگانی که کنگره به پاس گرمی داشت ایشان برپا می شود از زیسته ترین گونه های تکریم و بزرگداشت آنهاست که، خوشبختانه این کار ارجمند در این کنگره به خوبی و پیش از موعد انجام یافت:

۱. الحاشیه علی الشفاء (الهیات)، نگارش آقا حسین خوانساری «ره» با تحقیق، حامد ناجی اصفهانی در ۷۸۳ صفحه. در این کتاب بر هشت مقاله شفاء این سینا شرح نوشته شده است.
 ۲. الرسائل، نگارش آقا حسین خوانساری «ره»، تحقیق و تصحیح، رضا استادی، ۳۶۶ صفحه. شامل ده رساله فلسفی، اصولی و کلامی از آقا حسین خوانساری و یک رساله در اصول از سید ماجد بحرانی و یک رساله اصولی از محقق سبزواری و یک رساله کلامی از ایشان بر حاشیه محقق دوانی، رساله ای در تشکیک از رفیع الدین نائینی و دو رساله از نوه آقارضی خوانساری فرزند محقق خوانساری به نام حسین بن محمد بن رضی درباره ظرف مستقر و تعریف کلی تشکیک.

۳. الحاشیه علی الشفاء، نگارش آقا جمال خوانساری، تحقیق رضا استادی، ۳۶۸ صفحه.

۴. الحاشیه علی حاشیه الخفیری علی شرح القوشجی علی التجربیه نگارش آقا جمال خوانساری، تحقیق رضا استادی، ۳۶۸ صفحه.

این کتاب مجموعه چندین کتاب یا رساله مرتبط به هم است که محقق محترم آنها را یک جا نشر داده است. نخستین بخش الهیات شرح تجرید قوشجی است که مرحوم شمس الدین محمد فخری بر آن حاشیه زده و آقا جمال بر بخشی از حاشیه خفیری حاشیه نگاشته است پس بخش دوم شرح آقا جمال از حاشیه خفیری است، بخش سوم حاشیه آقا جمال است. بخش چهارم حاشیه حکیم حاج ملاهادی سبزواری بر حاشیه آقا جمال است. بخش پنجم، نیز تعلیقه هایی است از آقا جمال و پاورقی های آقا جمال و حکیم سبزواری.

۵. مناظرات (ترجمه الفصول المختاره سید مرتضی)، آقا جمال خوانساری، تحقیق صادق حسن زاده، ۷۱۲ صفحه. این کتاب یکی

هوزه علمیه ولی عصر (عج) - خوانسار

از آثار ارزشمند شیعه در دفاع کلامی از کیان شیعه است. سید مرتضی با بهره مندی از کلام توانای شیخ مفید این کتاب را نگاشته. مناظرات شیخ مفید با سران فرق غیر شیعه و یا دانشوران شیعه که بالغ بر ۱۲۱ فصل است، هر فصل یک یا چند مناظره را در بر گرفته. مرحوم آقا جمال آن را ترجمه کرده و محقق محترم پاورقیهای مفیدی بر آن افزوده است.

۶. رسائل (شانزده رساله)، آقا جمال خوانساری «ره»، به کوشش علی اکبر زمانی نژاد، ۸۴۸ صفحه. رساله ها شامل بحث های کلامی، فقهی، فلسفی، شرح دعا و غیره است. طینت، نیت، مبدأ و معاد، جبر و اختیار، اشتراک لفظی، رد اشتراک لفظی، قاعده الوحده، شرح دعای صباح، سعادت و نحوست، داستان طرمخ، اجازات، نماز، نماز جمعه، خمس، نذر، کراهت در عبادت و دلالت آیه عهد: سرخط عناوین این رساله هاست. در پایان، کتاب مزار، نگارش آقا جمال با تحقیق آیت... استادی نیز افزوده شده است.

۷. مزار، نگارش آقا جمال خوانساری، به کوشش رضا

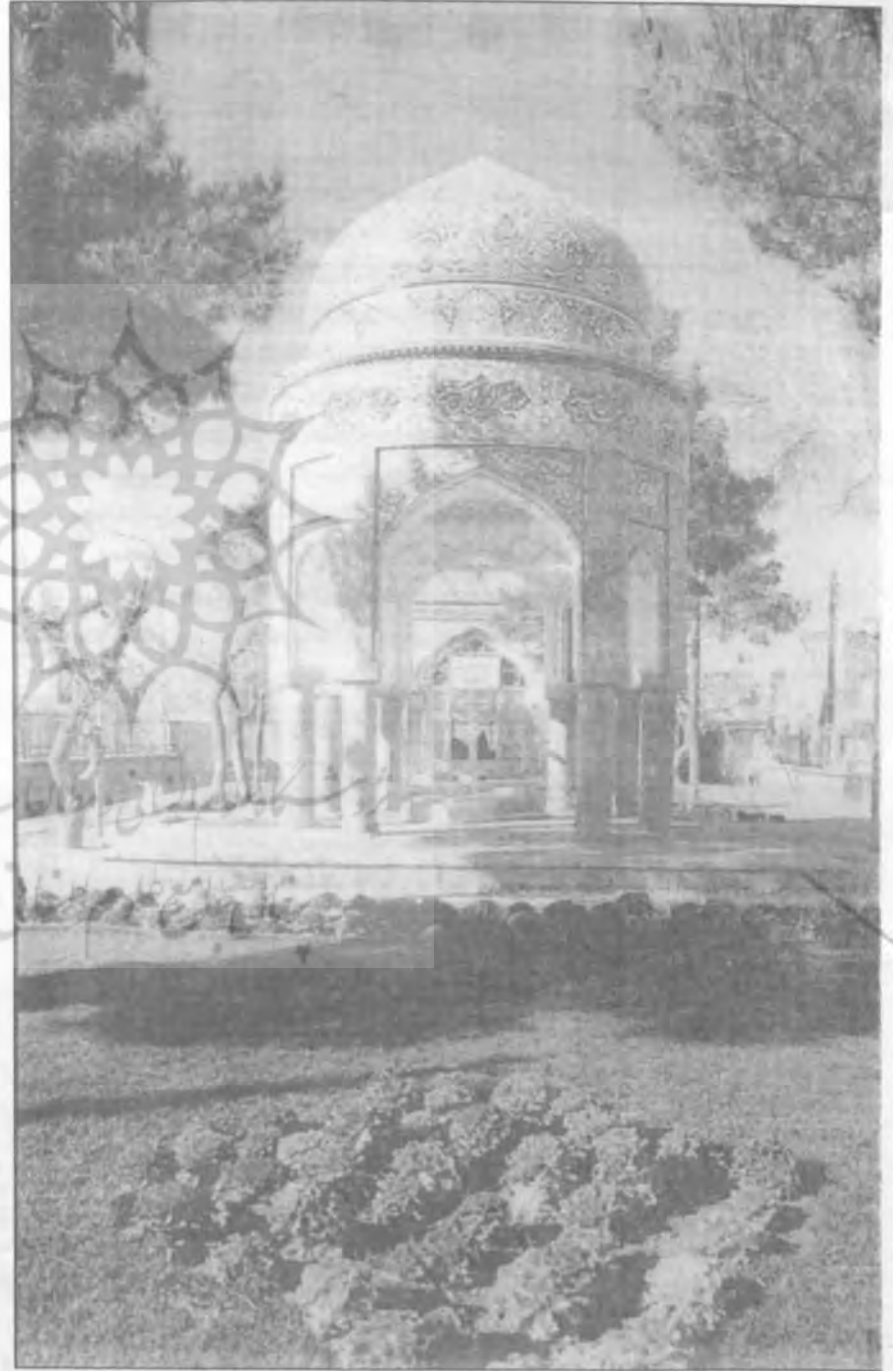
مزار مرحوم سید عبد الشفار قوسر کاشی

استادی، ۱۱۶ صفحه، و نیز «اربعه ایام»، نگارش میرداماد، به کوشش رضا استادی، ۷۶ صفحه، درباره چهار روز: دحوالارض، غدیر، تولد و مبعث حضرت رسول و مزار هم، نوشته‌ای به فارسی است در ترجمه و شرح زیارت‌های وارده برای زیارت حضرت رضا(ع)، آداب زیارت و سفر و مطالب دیگر متناسب با سفر و زیارت اولیای الهی.

۸. مائده سماویه و چند رساله دیگر، نگارش: آقارضی

بنای یادبود فاضل اصفهانی

خوانساری، به کوشش علی اکبر زمانی نژاد، ۴۲۴ صفحه. این کتاب معروف‌ترین کتاب آقارضی خوانساری است. این کتاب در پنج فصل مباحث، فقهی، اصولی، کلامی، طبیعی، آداب و احکام خوردنیها و نوشیدنیها را مورد بحث قرار داده است. سه رساله ضمیمه این کتاب آمده است:

۱. رساله آداب الصلاه.

۲. شرح حدیث بیضه.

۳. نیت صادق.

۹. دانشمندان خوانسار، نگارش سید محمد علی حسینی یزدی

و سید رسول علوی و علی اکبر زمانی نژاد، ۶۴۰ صفحه. این کتاب در ده بخش سامان یافته است: شرح حال آقا حسین خوانساری، اساتید و شاگردان آقا حسین، شرح حال آقا جمال، اساتید و شاگردان آقا جمال، شرح حال آقارضی، شاگردان و اساتید آقارضی، دانشوران دیگر خوانسار که حدود ۱۵۴ نفر شمارش گشته است.

۱۰. فرزندان خوانسار، نگارش احمد رضا کشوری، ۲۰۷ صفحه.

این کتاب شرح حال الفبایی ۱۵۰ تن از علمای خوانسار است. این اثر بخشی از کار گسترده مؤلف درباره معرفی بزرگان خوانسار است که مؤسسه پژوهشی فرهنگی - طلیعه منطلق، انجام گرفته است و ارائه آن پیش از پایان کار به مناسبت کنگره بزرگداشت آقا حسین خوانساری و فرزندانش است.

۱۱. جغرافیای خوانسار، ۲ جزء، در یک مجلد، نگارش حمیدرضا میرمحمدی، ۳۶۸ صفحه.

این کتاب در سه بخش: جغرافیای طبیعی خوانسار، جغرافیای انسانی، و مباحث فرهنگی تاریخی، اقتصادی و زبان و... است.

۱۲ - نگاهی به خوانسار زادگاه آقا حسین خوانساری «ره»، نگارش رضا استادی، ۹۵ صفحه. این کتاب بازتابی ساده، مطالب گوناگونی را راجع به محققان خوانساری، اساتید و شاگردان، فرزندان، فرزندان خوانسار، شعرای خوانسار، کتابخانه‌ها، زیارتگاهها، مدارس علمیه، مساجد خوانسار و کنگره بزرگداشت محققان خوانساری آورده که برای عموم سودمند است.

۱۳. ترجمه مفتاح الفلاح، حدود ۴۰۰ صفحه که به هنگام برگزاری کنگره زیر چاپ بود.

۱۴. جلد اول دروس (مشارق الشمس) که به کوشش آقای ابن الرضا تهیه شده است، و هنگام برگزاری کنگره آماده چاپ شده بود.

۱۵. شرح حال آقا حسین، نگارش سید جعفر حسینی، آماده

چاپ.

نشریات، ویژه کنگره محققان خوانساری

۱. «فقه» کاوشی نو در فقه اسلامی، شماره نوزده و بیست خود را اختصاص به کنگره خوانساری‌ها داده و در ۵۰۴ صفحه

مطالبی ارزنده در خصوص محققین خوانساری به زیور طبع رسانده بود.

فارسی نگاری در فقه، سبک اجتهادی محقق خوانساری، دیدگاه ویژه محقق خوانساری در دانش اصول، خوانساری و قواعد بهره گیری از فقه سلف، تسامح در ادله سنن از دیدگاه آقا حسین، وثوق صدوری و وثوق سندی و دیدگاههای آقا جمال، نماز جمعه از دیدگاه آقا جمال، احکام فقهی مسابقه‌ها از نظر آقا جمال و سیداحمد خوانساری و... از جمله مقالات مندرج در این شماره از نشریه بودند.

۲. «حوزه» نیز شماره‌های ۸۹ - ۹۰ خود را ویژه کنگره خوانساری‌ها قرار داده است. نشریه وزین حوزه نیز که در ۴۳۲ صفحه منتشر شده است مطالب ارزشمندی پیرامون محققین خوانساری به چاپ رسانده است:

برکت حضور، سیمای آموزشی - تربیتی مدرسه آقا حسین و آقا جمال خوانساری، سرنوشت و سرشت از دیدگاه آقا جمال خوانساری، وصیت‌نامه فقیه و رجال شناس وارسته محمد باقر موسوی خوانساری، برگی از تاریخ حکمت و فلسفه در ایران، رویکرد محقق خوانساری به سیاست، ایران در عصر خوانساری، گفتگوهای علمی در عصر صفوی، اخبارگیری پیدایش و پیامدها، و... از جمله مطالبی است که در این نشریه منتشر شده بود.

۳. «کیهان اندیشه» هشتاد و دومین شماره خود را به دو محقق خوانساری اختصاص داده بود و در ۲۰۰ صفحه نگاهته‌های وزینی به چاپ رسانده است.

مطالبی که در این شماره به طبع رسیده عبارتند از: محقق نامی آقا حسین خوانساری به قلم علی دوانی، اوضاع سیاسی مذهبی عصر خوانساری به قلم جهانبخش، تحصیل و تدریس خوانساری در مدارس عصر صفوی به قلم مجتبی ایمانی، امر به معروف و نهی از منکر در دوره صفوی نوشته رسول جعفریان، اجازات روایتی دو محقق خوانساری، سقوط آزاد اجسام از نگاه محقق خوانساری به قلم آقایان روضاتی و زمانی قمشه‌ای. ۴. «علوم حدیث» نیز شماره یازده نشریه خود را به کنگره خاندان خوانساری اختصاص داده و در آن مطالب مفید و خواندنی را به چاپ رسانده است.

خاندان خوانساری و ترجمه حدیث، گفت‌وگو با آیت...

استادی، رساله فی احوال الفاضل الخوانساری، سعادت و نحوست ایام، نگاهی به شرح آقا جمال خوانساری، بر «غررالحکم»، سیری در رساله «مبداء و معاد» آقا جمال خوانساری، ترجمه‌های «مفتاح الفلاح» و ترجمه آقا جمال خوانساری، اجازات آقا حسین و آقا جمال خوانساری، کتابشناسی «غررالحکم و دررالحکم» و... از جمله مطالبی هستند که در این فصلنامه تخصصی به چاپ رسیده بود.

۵. «آینه پژوهش» شماره‌های ۵۵ - ۵۶ دو ماهنامه خود را به کنگره آقا حسین خوانساری اختصاص داده بود و از تنی چند از فضایی حوزه علمیه و اهل قلم مقالاتی ارزشمند در این شماره به چاپ رسانده بود. برخی از مطالبی که در این شماره درج گردیده، عبارتند از: ملا اسماعیل خداجوی و نقادی آرای آقا جمال خوانساری، آقا حسین خوانساری و منشآت ادبی، شرح آقا جمال خوانساری بر غررالحکم، نگاهی به حاشیه محقق خوانساری بر شروح اشارات، گزارشی از عقاید النساء، مروری بر رساله نماز جمعه خوانساری، نگاهی به رساله هندسه آقا حسین خوانساری، دفاع از تشیع، کتابشناسی محقق خوانساری و...

۶. «فتحه اهل بیت علیهم السلام» این مجله نیز بخشی از شماره‌های هفده و هجده خود را در ۴۳۲ صفحه، تحت عنوان «همراه با کنگره خوانساری‌ها، به این بزرگداشت اختصاص داده بود. عنوان این بخش عبارت است از: گفت‌وگو درباره شخصیت آیت... سید احمد خوانساری، شیوه‌های دست‌پایی به فتاوی قدام از نگاه سه خوانساری، شرط خیار رجوع به وقف هنگام نیاز از دیدگاه آیت... سید احمد خوانساری، مبانی فقهی بازاری با شطرنج از نگاه آیت... سید احمد خوانساری، نگرشی بر فقه آیت... سید احمد خوانساری و کتاب جامع المدرک.

به هر روی نشریات یاد شده بر غنای علمی کنگره افزودند و مطالب ارزنده‌ای را برای عموم علاقه‌مندان و دین‌پژوهان انتشار دادند.

